

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.10, maj 2017

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Kirsten Vad

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2025

Indledning til

“Til Sphinx” , “Til Jens Baggesen. (Aabent Feidebrev.)” og “Afbrudte Strøtanker ved Brevet til Vali- Magni”

ved Kim Steen Ravn

Indhold

- 1 Forhistorie og anledning
- 2 Værkerne
- 3 “Til Sphinx”
- 4 “Til Jens Baggesen”
- 5 “Afbrudte Strøtanker ved Brevet til Vali-Magni”
- 6 Anvendt litteratur

1 Forhistorie og anledning

Den 28. december 1815 udkom Grundtvigs *Heimdall. Dansk Nyaars-Gave for 1816*. To dage forinden havde han med “Om Baggesen og om mig” sagt sit foreløbigt sidste ord i den strid, han havde haft med Baggesen siden november 1815. Baggesen gav striden navnet “Valhalla-Legen” (Baggesen 1816c, s. 128). Striden fortsatte i 1816, hvor Grundtvig udgav “Til Sphinx”, “Til Jens Baggesen” og “Afbrudte Strøtanker”. Læs mere om stridens første del i indledningen til [“Rimelige Strø-Tanker”](#).

Striden begyndte med Baggesens *Drømmen i Kronprindsessegaden No. 390, Natten før den 28de October* 1815 og Grundtvigs “Rimelige Strø-Tanker ved Kalundborgs i Livet vel meriterede Stads-Satyrikus Jens Baggesens Grav” 1815. I striden indgik

anonyme digte i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, forseglede svar sendt til avisens redaktion og et væv af intertekstuelle referencer mellem værker, som direkte var en del af striden og ekkoer fra tidligere værker. Det hele begyndte som en øvelse i kritik fremført i litterær form og endte foreløbig i slutningen af 1815 som en indædt strid om sandhedsværdien af de opfattelser, der blev fremført.

Med “Om Baggesen og om mig” fra den 26. december 1815 forsøgte Grundtvig at standse striden. Hans indlæg drejede sig om kritikkens grundlag og den position, hvorfra den blev udsagt. Hvis han skulle tage Baggesens kritik alvorligt, ville tavshed være resultatet. Hvad end han gør:

saa miskjendes dog mit Hjerte, saa mistydes dog mit Ord; taler jeg i Harpens [digtningens] dybere christne, kjærlige Toner, da siger Man jeg sværmer og hykler, og Baggesen siger jeg er en Trolld og en Djævel; taler jeg Sandheds kraftige, rystende Sprog, da siger Man jeg er intolerant, ukjærlig og hovmodig [...] griber jeg Skjemtetonen og stiller Daarskab og Forkeerthed i sit fortjente latterlige Lys, da siger Man enten at jeg sluddrer eller at jeg udspyer Gift og Galde og Baggesen siger begge Dele (Grundtvig 1815, sp. [1633]).

Grundtvig fik ikke nogen direkte opfordring fra Baggesen. I stedet skrev han digtet “Til Sphinx” og det i samme begejstrede tone som Baggesens digt “Til Heimdall”. Trods gensidig begejstring blev Grundtvigs digt begyndelsen på nok en runde af Valhallalegen.

2 Værkerne

Der indgik 23 indlæg i Valhallalegen (Plesner 1943, s. 39 f.). I den sidste del fra første halvdel af 1816 indgik følgende værker:

16. januar 1816	Baggesen: “Til Heimdall” i <i>Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn</i> , nr. 5.
20. januar 1816	Grundtvig: “Til Sphinx” i <i>Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn</i> , nr. 6.
februar 1816	Baggesen: “Gaade-Kampen” i <i>Danfana</i> .
februar 1816	Baggesen: “Valhalla-Legen. Første Brev” i <i>Danfana</i> .
februar 1816	Baggesen: “Til Vali Magni” i <i>Danfana</i> .
2. marts	Grundtvig: “Til Jens Baggesen (Aabent Feidebrev)” i <i>Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn</i> , nr. 18.
marts 1816	Baggesen: “Hjerteqvad til Grundtvig. Svar paa Qvadet: Til Sphinx” i <i>Danfana</i> .
18. juli 1816	Grundtvig: “Afbrudte Strøtanker” i <i>Danne-Virke</i> , bind 1.

3 “Til Sphinx”

Den 16. januar udgav Baggesen digtet "Til Heimdall" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*. Det brød den korte tavshed, der fulgte efter "Om Baggesen og om mig". Digtet skrev Baggesen i begejstring over nytårgaven *Heimdall*. Det fremgår tydeligt af digtets første vers: "Beslægtede, som Lys og Varme der, / Hvor Straaler spille, / Er jeg og du i Mørkets Samfund [fællesskab] her, / Min Sangs Broerlille!" (Baggesen 1816a, sp. [63]). Trods den forsonende optakt må Baggesen alligevel prikke til uenighederne fra slutningen af 1815. Det sker med hentydning til egne fortræffeligheder og med en klar understregning af, at Grundtvig *ikke* kunne gætte Baggesens gåde: "Fra *Stadet*, hvor jeg staaer, jeg vel i *dit* / Mig ned kan sætte; / Men Opgangstrinnene fra dit til *mit* / Er ei saa lette!" (sp. [64]). Gåden vedbliver at spille en rolle i udvekslingen af digte.

Grundtvig svarede den 20. januar med digtet "Til Sphinx". Digtet har nærmest karakter af et privat brev til Baggesen. Det fremgår tydeligst af digtets sidste strofe, som er en personlig og uforbeholden anerkendelse af Baggesen som digter (Grundtvig 1816a, strofe 14, vers 2-3). At Grundtvig tidligere i digtet (strofe 3) nok en gang *måtte* advare mod en digtning, der bygger på stolthed og hovmod, og dermed lagde op til at fortsætte striden, spillede altså ingen rolle for Baggesens læsning af digtet. Han hæftede sig tilsyneladende i første omgang blot ved Grundtvigs anerkendelse.

"Til Sphinx" er ikke åbenlyst polemisk. Skønt Grundtvig direkte siger, at han ikke ønsker at tage handsken op for at fortsætte striden mod Baggesen (strofe 12, vers 1), er der alligevel slet skjulte hentydninger til striden i digtet. I "Til Heimdall" fremstiller Baggesen sig som en suveræn og moden ånd (Baggesen 1816a, sp. [64]). Det får Grundtvig til at stille det retoriske spørgsmål, om Baggesen har opnået denne position i "*Kamp for Lysets Throne?*" (strofe 3, vers 6). Før han svarer på spørgsmålet, afviser han, at Baggesens gåder, og det at han selv ikke kunne gætte dem, har nogen betydning (strofe 4, vers 4). Svaret på det retoriske spørgsmål falder i strofe 7. Baggesens modenhed frister ikke Grundtvig (strofe 7, vers 6), og i stroferne 8-12 vender han ironisk om på deres forhold. Han indsætter sig selv i rollen som den modne og erfarne digter (strofe 11, vers 1).

Den afsluttende strofe er adskilt fra de foregående 13 med en kort skillestreg, og strofen henvender sig til Baggesen på en anden måde, end de foregående, da han bl.a. nævnes ved navn. Den typografiske cæsur udgør overgangen til en meget personlig tone. If. Gustav Albeck giver denne tone digtet karakter af *brevdigt* (Albeck 1971, s. 18). Hvor tonen hidtil var tilstræbt kølig, er det nu hans hjerte, der taler (vers 1). Den omvending af forholdet mellem de to, som i strofe 11 indsatte Grundtvig i en position som den ældre og erfarne digter, vender han nok en gang om i den sidste strofe. Han opfordrer Baggesen til at fuldende det, han selv prøver, men ikke evner at fuldbringe (vers 2-3). Gør Baggesen det, da bilægger han også striden. Problemet er imidlertid, at Grundtvig og Baggesen ikke har samme opfattelse af, hvad skal Baggesen skal fuldbyrde i sin digtning (se Lundgreen-Nielsen 1980, s. 682).

"Hjerteqvad til Grundtvig" er det direkte svar på "Til Sphinx". Heri genskriver Baggesen næsten strofe for strofe "Til Sphinx" i martsnummeret af sit tidsskrift *Danfana*. På den ene side er "Hjerteqvad til Grundtvig" skrevet i samme forsonende

ånd som Grundtvigs digt. På den anden side afviser Baggesen blankt at forandre sin digtning i den retning, Grundtvig ønsker det.

Strofe 3 er et dækkende eksempel på, hvordan Baggesen forvandler udsigelsen i “Til Sphinx” til sin egen *og* modsatte i “Hjerteqvad til Grundtvig”. Grundtvig konstaterer, at Baggesen praler af sine digteriske erfaringer, og spørger derefter retorisk, om han gjorde sine erfaringer i “*Kamp for Lysets Throne?*” (Grundtvig 1816a, strofe 3, vers 6). Svaret er nej. Med næsten samme ordvalg vender Baggesen Grundtvigs svar på hovedet: “Men ikke rødmer jeg ved mine Saar; / Thi fik jeg dem i Verdens Ormegaard, / Saa fik jeg dem i Kamp for Lysets Throne” (Baggesen 1816e, strofe 3, vers 4-6). Hvor Grundtvig så en modsætning mellem verdens ormegård og kampen for lysets trone, er det netop i ormegården, at Baggesen kæmper for samme trone. “Hjerteqvad til Grundtvig” er konsekvent opbygget af lignende forskydninger og omskrivninger af Grundtvigs digt.

4 “Til Jens Baggesen”

I februarnummeret af *Danfana* udgav Baggesen fortalen “Gaade-Kampen” samt digtet “Til Vali Magni”.

Digtet “Til Vali Magni” var skrevet allerede i november 1815 i forbindelse med Baggesens gåde eller prisopgave, som han lod indgå i digtet *Det evige Sindbillede, ikke blot Literaturens Oprindelse, men Philosophiens Maal og Ende* med undertitlen *En Gaade, som Priisopgave, for aandelig Levende*. Grundtvig havde som mange andre forsøgt at løse gåden og deltog anonymt i legen med tre små digte, som han sendte til Baggesen. Disse tre digte begejstrede Baggesen og fik ham til at skrive digtet “Til Vali Magni”. Baggesen opfordrede forfatteren af det anonyme digt til at afhente sit svar på sin hjemmeadresse (*Arentzen 1878*, bind 5, s. 114), men Grundtvig hentede ikke digtet. Baggesen trykte “Til Vali Magni” og Grundtvigs tre digte under titlen “Gaade-Giætningen” i *Danfana* februar 1816, s. 168 f. og s. 171-182.

“Gaade-Kampen” er Baggesens redegørelse for Valhallalegen. Heri beskriver han, hvordan Grundtvigs digt “Til Sphinx” fik ham til at se Valhallalegen i nyt lys. Den sidste strofe i “Til Sphinx” glædede ham, den fremkaldte en følelse, der “grændser nær til himmelsk Salighed herneden” (Baggesen 1816b, s. 126). Beskrivelsen af Baggesens glæder afbrydes dog brat med ordene “Men, Grundtvig!” (s. 126). Den abrupte overgang understreges af typografien. “Men, Grundtvig!” er sat med større skriftgrad, større skydning og er centreret på siden. Ordene danner optakt til en kort strofe, der understreger, at striden vil fortsætte, om Grundtvig vil det eller ej:

Skiøndt ingen Handske Du nu kaster mig,
Blot den optagende jeg rakte dig,
Jeg, som nu eengang alt i Sang kan røe,
Afbryder ei mod **Fienderne** min Krig –
Og til min Gaade blier dig fattelig,
Og til jeg fuldt seer Sandheds Ven i dig,
Maae med veemodig Lyst jeg selv mod Dig den føre (s. 127).

I "Til Vali Magni" bruger Baggesen kombinerede navne fra den norrøne mytologi for sig selv og Grundtvig. Selv kalder han sig for Vidar-Modi-Baldur, der er sønner af henholdsvis Odin og Grid, Thor og Jernsakse samt Odin og Frigg, mens Grundtvig kaldes for Vali-Magni, der er sønner af henholdsvis Odin og Rind samt Thor og Jernsakse. De kombinerede navne er navne på genfødte guder *efter* Ragnarok.

"Til Jens Baggesen" er Grundtvigs reaktion på Baggesens prosastykke "Gaade-Kampen". Grundtvig må have hæftet sig ved dets forsonende del, ellers ville åbningen af "Til Jens Baggesen" formentlig have været en anden. Den er "som et orgelbrus for fuldt register" (Albeck 1971, s. 18). Digtet er "affattet uden besværlige poetiske billeder, handlingen – den kommende kredsgang [strid] mellem Grundtvig og Baggesen – er henlagt til den danske skov" (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 683). Digtet kan læses som en fortsættelse af den afsluttende strofe i "Til Sphinx".

Digtet byder Baggesen velkommen til litterær kamp. Der er på samme tid tale om en modstander beslægtet i ånden (strofe 2) og i kraft heraf også en værdig modstander (strofe 5). Den tvivl om Baggesen, der skulle fylde Grundtvigs sidste bidrag til striden "Afbrudte Strøtanker ved Brevet til Vali-Magni", er næsten helt fraværende i "Til Jens Baggesen". Sammen skal de to bekæmpe åndløsheden (strofe 25-26). Modsætningen mellem ånd og åndløshed gentages i digtets beskrivelse af, hvor kampen skal foregå. Skoven (strofe 1 og 23) er åndens sted, overdrevet (strofe 24) åndløshedens sted. Beskyttet af troens skjold (strofe 16, vers 2) synes Grundtvig sikker på sejren. Hvad indholdet i denne sejr består af, lægges frem i strofe 4 med en allusion til salmen "Som dend Gyldne Sool frembryder" af Thomas Kingo, og i den afsluttende strofe 27.

Kingos salme er skrevet til påskemorgen. Salmen beskriver, hvordan solen bryder gennem mørke skyer, og på den måde varsler om Jesu opstandelse. "Til Jens Baggesen" afsluttes på samme måde. Påsken er blevet erstattet af en tilsyneladende mere konkret lokalitet. Den afsluttende strofe beskriver en harmonisk natur. De horisontale dimensioner, blomsterne (vers 5), skovens træer (vers 22) og fuglene i træernes kroner (vers 14), danner en fredfyldt harmoni med strofens vertikale dimensioner, lyset fra oven (vers 31) og naturens egen genopstandelse (vers 36).

5 "Afbrudte Strøtanker ved Brevet til Vali-Magni"

Der gik godt fire måneder efter udgivelsen af Baggesens digt "Hjerteqvad til Grundtvig", før Grundtvig lod høre fra sig. Det gjorde han med det lange digt "Afbrudte Strøtanker ved Brevet til Vali-Magni". Steen Johansen betegner digtet som et "et slags efterspil" til striden (Johansen 1948, bind 1, s. 111). Som det fremgår, var digtet ikke et svar på "Hjerteqvad til Grundtvig", men på "Til Vali Magni". Digtet er kompliceret. Det er "gennemtrukket af spørgesætninger [...] og ender i grublende, dunkle overvejelser" over, hvem Baggesen er som digter (Henriksen 1971, s. 40).

De spor af tvivl og uro, der fandtes i "Til Jens Baggesen", fylder hele "Afbrudte Strøtanker". Uroen drejer sig om Baggesens forhold til naturfilosofien (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 691). I *Det handlende ord* har Lundgreen-Nielsen udredt de mange tråde, der løber gennem digtet (s. 691-694). Her gengives en enkelt af disse i resume.

Digtet sammenvæver myten om Balders død med myten om Suttungs mjød, ligesom Grundtvig bruger andre norrøne myter som kommentarer til sin læsning af de to første myter. Han søger at afklare, hvem der taler i Baggesens digt. Før han kan begynde at svare på det spørgsmål, må han omtolke Høders mytologiske blindhed fra blid spot til blind tro. Svaret fremstilles derefter i tre genfortællinger af myten om Suttungs mjød. Suttung var den, som vogtede over skjaldemjøden, der giver den, der drikker af den, ekstraordinære evner som digter.

Den første genfortælling (s. 91, lin. 1 - s. 92, lin. 5) handler om Odin, der forførte Gunløde, stjal skjaldemjøden og drak den i tre slurke. Spørgsmålet er, om det er Baggesen, der digter bevæget af den stjalne mjød. Det afviser Grundtvig. Den anden genfortælling (s. 95, lin. 13 - s. 97, lin. 4) handler om, at Suttung kun *indbilder* sig evnen til at digte, men aldrig i sandhed kan tilegne sig den, netop fordi mjøden er stjålet i drømme. En digter, det vil her sige Baggesen, er ikke en ægte skjald, hvis ikke den digteriske kunnen og selve digtningen følger den ånd, som gav ham evnen til at digte. Grundtvigs poetik er klar, ordene skal følge "ånden og ånden påkaldes i ordene, [...] hvorefter sandheden i nok så dunkel digtning røbes af følelsens styrke" (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 693). Tredje og sidste genfortælling (s. 99, lin. 14 - s. 101, lin. 10) handler som den første om svig. Baggesen sammenlignes med Bølverk, og spørgsmålet er, om han som Odin er den, der forvolder ondt og misbruger mjøden til ligegyldig og tom digtning?

Grundtvig giver ikke noget entydigt svar. I stedet fordobler han figuren Odin og overskrider den mytologiske fortælling. Odin er både den ægte Odan (med Grundtvigs stavemåde) og Bølverk. Digtet er med sit endelige udsagn komplekst:

Det bugtede digt kan opsummeres i et af Grundtvigs ordspil: "Er Graaden for Balder / Kun Tænder i Vand?" (v. 343-344 [dvs. s. 100, lin. 11 f.]). De mytologiske spørgsmål og svar bølgere frem og tilbage i vurderingen af Baggesens oprigtighed som nordisk-kristen skjald. Vel sejrer Odan i Grundtvigs fremtidsvision, men de afbrudte vers retter sig truende og besværgende imod den falske Odin-gud, løgnens og tyveriets fyrste (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 694).

Dobbeltheden i Grundtvigs opfattelse af Baggesen reflekteres i digtets hakkende sprog og abrupte form. Stilen er et bevidst lån fra Eddadigtningen, hvilket også underbygges af de mange referencer til norrøn mytologi, der indgår i Valhallalegen. De afbrudte, ufærdige sætninger og de uformelige tanker (Henriksen 1971, s. 40) samt det bugtede digt (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 694) vidner om tvivlen. Den må netop fremstilles i et sprog, som er noget andet end den bevægende tale, Bølverk brugte til at forføre Gunløde.

Grundtvigs svar, "Afbrudte Strøtanker ved Brevet til Vali-Magni", blev det sidste ord i Valhallalegen. Baggesen fik en anonym opfordring i tidsskriftet *Adrastea*, nr. 183, den 26. juni 1816 til at fortsætte striden. Det gjorde han ikke.

6 Anvendt litteratur

- Arentzen, Kristian (1878) *Baggesen og Oehlenschläger. Literaturhistorisk*

Studie, 1-8, bind 5: 1815-1816 og de nærmest følgende Aar. København.

- Albeck, Gustav (1971) "Grundtvigs rimbreve" i *Grundtvig-Studier*, s. 7-30. København.
- Baggesen, Jens (1815) *Det evige Sindbillede, ikke blot Literaturens Oprindelse, men Philosophiens Maal og Ende*. København.
- Baggesen, Jens (1816a) "Til Heimdall" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 5, 16. januar, sp. [63 f.]. København.
- Baggesen, Jens (1816b) "Gaade-Kampen" i *Danfana*, februar, s. 117-127. København.
- Baggesen, Jens (1816c) "Valhalla-Legen. Første Brev" i *Danfana*, februar, s. 128-147. København.
- Baggesen, Jens (1816d) "Til Vali Magni" i *Danfana*, februar, s. 171-182. København.
- Baggesen, Jens (1816e) "Hjerteqvad til Grundtvig. Svar paa Qvadet: Til Sphinx" i *Danfana*, marts, s. 193-196. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1815) "Om Baggesen og om mig" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 103, 26. december, sp. [1633]-1640. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816a) "Til Sphinx" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 6, 20. januar, sp. [81]-84. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816b) "Til Jens Baggesen. (Aabent Feidebrev.)" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 18, 2. marts, sp. [273]-280. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816c) "Afbrudte Strøtanker ved Brevet til Vali-Magni" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. 86-106. København.
- Henriksen, Aage (1971) *Gotisk tid. Fire litterære afhandlinger*. Haslev.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Plesner, Knud Frederik (1943) *Baggesen Bibliografi*. København.